

นโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา หลังเหตุการณ์ 11 กันยายน

ในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 เกิดเหตุการณ์สำคัญที่สร้างความตระหนกตกใจแก่คนทั่วโลก เมื่อสหรัฐอเมริกาที่เป็นมหาอำนาจของโลกถูกโจมตีจากผู้ก่อการร้ายในนามกลุ่มอัลเคดาห์ (Al-Qaeda) ภายใต้การนำของนายโอซามา บินลาเดน (Osama Bin Laden) ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของสหรัฐอเมริกาและถือเป็นการคุกคามต่อความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาอย่างใหญ่หลวง ทำให้ประธานาธิบดีบุชต้องประกาศการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย (The War on Terrorism)

อินเดียเป็นประเทศแรกๆ ที่ประกาศตัวเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา โดยอินเดียได้ให้ความร่วมมือและสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามครั้งนี้อย่างเต็มที่ ด้วยการให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกิจกรรมของกลุ่มก่อการร้ายที่เกี่ยวข้องในปากีสถานและอัฟกานิสถาน รวมถึงการสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกแก่กองทัพสหรัฐอเมริกา ทั้งกองทัพอากาศและกองทัพเรือ อันเป็นประโยชน์ต่อปฏิบัติการของสหรัฐอเมริกา ทำให้สหรัฐอเมริกาพอใจเป็นอย่างมาก และส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลาต่อมามีความใกล้ชิดและแน่นแฟ้นมากขึ้น โดยมีการพัฒนาและความร่วมมือระหว่างกันในหลายด้าน ซึ่งจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

4.1 ความสัมพันธ์ทางการเมือง

หลังเหตุการณ์ 11 กันยายน อินเดียและสหรัฐอเมริกาได้กระชับความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างกันให้แน่นแฟ้นมากขึ้น โดยทั้งสองประเทศต่างเน้นย้ำถึงความคล้ายคลึงของกันและกัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเป็น “หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์” ระหว่างกัน ทั้งการเป็นประเทศประชาธิปไตย การให้ความสำคัญในเรื่องการต่อสู้เพื่อเอาชนะลัทธิการก่อการร้ายและการสร้างเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชีย โดยในเดือนมกราคม ค.ศ. 2004 สหรัฐอเมริกาและอินเดียได้ริเริ่มกระบวนการก้าวต่อไปในความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (The Next Steps in Strategic Partnership: NSSP) เป็นครั้งแรก ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายความร่วมมือระหว่างกัน

นอกจากนี้ อินเดียและสหรัฐอเมริกาได้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับรัฐมนตรีและระดับผู้นำประเทศหลายครั้ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 การแลกเปลี่ยนการเยือนระดับรัฐมนตรี

ตารางที่ 4.1

การเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาโดยรัฐมนตรีอินเดีย

วัน เดือน ปี	ผู้ไปเยือน	วัตถุประสงค์
2 ต.ค. 2001	จัสวันต์ ซิงห์	เข้าพบพลเอกโคลิน พาวเวลล์ และ ดอนัลด์ รัมสเฟลด์
9 ก.ย. 2002	ยัสวันต์ ซินฮา	เข้าพบพลเอกโคลิน พาวเวลล์
28 มิ.ย. 2005	ประนาบ มุคเคอร์จี	เข้าพบดอนัลด์ รัมสเฟลด์
29 มี.ค.- 4 เม.ย. 2006	มูรลี ดีโอรา	เยือนเมืองต่างๆ ของสหรัฐอเมริกา
24-25 มี.ค. 2008	ประนาบ มุคเคอร์จี	เข้าพบประธานาธิบดีบุช และ ดร. คอนโดลิซซา ไรซ์
10 ต.ค. 2008	ประนาบ มุคเคอร์จี	เข้าพบ ดร. คอนโดลิซซา ไรซ์

วันที่ 2 ตุลาคม ค.ศ. 2001 จัสวันต์ ซิงห์ (Jaswant Singh) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้พูดคุยกับพลเอกโคลิน พาวเวลล์ (Colin Powell) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และดอนัลด์ รัมสเฟลด์ (Donald Rumsfeld) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เรื่องเหตุการณ์ในโลกปัจจุบัน ปัญหาการก่อการร้าย และเหตุการณ์ในแคชเมียร์ที่เกิดเหตุก่อการร้ายขึ้นบริเวณที่ประชุมสภาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม จนทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวน 41 ราย

วันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 2002 ยัสวันต์ ซินฮา (Yashwant Sinha) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้สนทนากับพลเอกพาวเวลล์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องการขยายความร่วมมือระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในด้านการค้า การลงทุน การวิจัยและการพัฒนา และประเด็นอื่นๆ รวมถึงการพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างอินเดียกับปากีสถาน

วันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 2005 ประนาบ มุคเคอร์จี (Pranab Mukherjee) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้พบปะกับโดนัลด์ รัมสเฟลด์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และได้มีการลงนามในข้อตกลงกรอบการป้องกันประเทศ (Defense Framework Agreement)

วันที่ 29 มีนาคม-1 เมษายน ค.ศ. 2006 มูร์ลี ดีโอรา (Murli Deora) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงปิโตรเลียมและก๊าซธรรมชาติ เดินทางเยือนฮุสตัน (Houston) เพื่อเข้าร่วมการประชุมด้านนโยบายพลังงาน และในวันที่ 2 - 4 เมษายน ได้เดินทางเยือนวอชิงตัน ดีซี (Washington DC) โดยได้มีการแสดงคำปราศรัยในการประชุมทั่วไปประจำปีของสมาคมพลังงานของสหรัฐอเมริกา

วันที่ 24-25 มีนาคม ค.ศ. 2008 ประนาบ มุคเคอร์จี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้พบปะกับประธานาธิบดีบุช และ ดร. คอนโดลิซซา ไรซ์ (Condoleezza Rice) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ โดยมีการพูดคุยถึงความสัมพันธ์ในทุกๆ ด้านระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา รวมถึงความคืบหน้าในเรื่องข้อตกลงนิวเคลียร์ที่ยังไม่ผ่านความเห็นชอบจากสภาคองเกรสของสหรัฐอเมริกา

วันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 2008 ประนาบ มุคเคอร์จี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้พบปะกับดร. คอนโดลิซซา ไรซ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และได้มีการร่วมลงนามในข้อตกลงความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือนระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินเดีย ซึ่งมีผลให้ข้อตกลงดังกล่าวสามารถบังคับใช้เป็นกฎหมายได้

ตารางที่ 4.2

การเดินทางเยือนอินเดียโดยรัฐมนตรีสหรัฐอเมริกา

วัน เดือน ปี	ผู้มาเยือน	วัตถุประสงค์
16-17 ต.ค. 2001	โคลิน พาวเวลล์	เข้าพบและเจรจากับนายกรัฐมนตรีวัชปายี เจ้าหน้าที่ระดับสูง และผู้นำฝ่ายค้าน
5 พ.ย. 2001	โดนัลด์ รัมสเฟลด์	เข้าพบจอร์จ เฟอร์นันเดส
ม.ค. 2002	โคลิน พาวเวลล์	เยือนประเทศในเอเชีย
16 มี.ค. 2005	คอนโดลิซซา ไรซ์	เยือนประเทศในเอเชีย
27-31 ต.ค. 2007	เฮนรี พอลสัน	เข้าร่วมประชุมกับรัฐบาลอินเดีย

วันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ. 2001 พลเอก โคลิน พาวเวลล์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เดินทางถึงอินเดีย และในวันที่ 17 ตุลาคม ได้มีการลงนามร่วมกันระหว่าง นายลาล กฤษณะ อัดวานี (Lal Krishna Advani) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และพลเอกพาวเวลล์ ในสนธิสัญญาว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือระหว่างกันในทางอาญา (Bilateral Treaty on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters) ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา

วันที่ 5 พฤศจิกายน ค.ศ. 2001 โดนัลด์ รัมสเฟลด์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้มีการเจรจากับนายจอร์จ เฟร์นันเดส (George Fernandes) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เรื่องความสัมพันธ์ทางยุทธศาสตร์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา รวมถึงความต่อเนื่องของความร่วมมือในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย ความสัมพันธ์ทางการทหารและการป้องกันประเทศ

วันที่ 15-18 มกราคม ค.ศ. 2002 พลเอก โคลิน พาวเวลล์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เดินทางมาเยือนประเทศในเอเชียหลายประเทศ ได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน อัฟกานิสถาน เนปาล และญี่ปุ่น โดยได้เยือนอินเดียเป็นประเทศแรก

สำหรับการเดินทางมาของพลเอกพาวเวลล์ในครั้งนี้ ถือเป็นความพยายามทางการทูตครั้งสำคัญของสหรัฐอเมริกาเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ตึงเครียดระหว่างอินเดียกับปากีสถาน อันเนื่องมาจากการก่อเหตุโจมตีอาคารรัฐสภาในกรุงนิวเดลี เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 2001 โดยอินเดียอ้างว่าเป็นการกระทำของกลุ่มก่อการร้ายที่หลบซ่อนตัวอยู่ในปากีสถาน ซึ่งเหตุการณ์นี้ทำให้อินเดียระดมทหารจำนวนมหาศาลเข้าประชิดชายแดนปากีสถาน ส่วนปากีสถานเองก็ส่งทหารเข้าไปตั้งรับจำนวนมาก จนกลายเป็นสถานการณ์ที่นักวิเคราะห์หวั่นเกรงว่าเข้าใกล้สงครามมากที่สุดนับตั้งแต่สงครามอินเดีย-ปากีสถานครั้งที่สาม ในปี ค.ศ. 1971¹

พลเอกพาวเวลล์ได้ขอให้อินเดียดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาคาชเมียร์ตามข้อเสนอ 4 ประการ ดังนี้

¹ มาโนชญ์ อารีย์, ความสัมพันธ์อินเดีย-ปากีสถาน: จากปัญหาแคชเมียร์ถึงวินาศกรรม 26/11 ที่นครมุมไบ (1) [ออนไลน์], 26 เมษายน 2554. แหล่งที่มา: http://www.thaiworld.org/th/thailand_monitor/answer.php?question_id=928

1) การให้ผู้สังเกตการณ์ต่างชาติเข้าไปสังเกตการณ์การเลือกตั้งในแคชเมียร์ที่จะมีขึ้นในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2002

2) การปล่อยตัวนักโทษการเมืองในแคชเมียร์ก่อนการเลือกตั้ง

3) การส่งเสริมให้พรรคการเมืองของชาวมุสลิมสายกลางเข้าร่วมในการเลือกตั้ง

4) การให้อินเดียเป็นฝ่ายริเริ่มมากขึ้นเพื่อลดความตึงเครียด

วันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 2005 ดร. คอนโดลิซซา ไรซ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เดินทางเยือนอินเดียเป็นประเทศแรก จากกำหนดการเยือนประเทศเอเชีย 6 ประเทศ อันได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน อัฟกานิสถาน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และจีน โดย ดร. ไรซ์ ได้เข้าพบปะเจรจากับนายเนตวาร์ ซิงห์ (Natar Singh) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การเพิ่มความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในด้านพลังงาน การทหาร การป้องกันประเทศ รวมทั้งการบินพลเรือน

วันที่ 27-31 ตุลาคม ค.ศ. 2007 เฮนรี พอลสัน (Henry Paulson) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้เดินทางเยือนเมืองกัลกัตตา (Calcutta) มุมไบ และนิวเดลีของอินเดีย รวมทั้งได้เข้าร่วมประชุมกับรัฐบาลอินเดียเพื่อแก้ไขปัญหาทางการค้าระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกา

4.1.2 การแลกเปลี่ยนการเยือนระดับผู้นำประเทศ

เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2001 นายกรัฐมนตรีวัชปายีเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาเพื่อเข้าร่วมการประชุมทั่วไปขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งในวันที่ 9 พฤศจิกายน นายวัชปายีได้เข้าพบประธานาธิบดีบุช โดยผู้นำทั้งสองได้มีการลงนามในแถลงการณ์ร่วมระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีเนื้อหาดังนี้

1. เห็นพ้องที่จะให้มีการคงความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองประเทศและให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสัมพันธ์ในอนาคต
2. ตระหนักว่าทั้งสองประเทศเป็นเป้าหมายของการก่อการร้าย จากเหตุการณ์ในวันที่ 11 กันยายน ในสหรัฐอเมริกา และวันที่ 1 ตุลาคม ในแคชเมียร์
3. แสดงความพอใจในการร่วมมือกันต่อต้านการก่อการร้ายของทั้งสองประเทศ
4. ประกาศ Joint Cyber-Terrorism Initiative

5. เห็นชอบให้มีการจัดการประชุมระหว่างสองรัฐบาลในการประเมินงานด้านการทหารที่ทั้งสองประเทศร่วมมือกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
6. เห็นชอบให้มีการริเริ่มความร่วมมือในด้านอวกาศ

วันที่ 18 กรกฎาคม ค.ศ. 2005 นายกรัฐมนตรี มานโมฮัน ซิงห์ (Manmohan Singh) เดินทางเยือนกรุงวอชิงตัน ดีซี สหรัฐอเมริกา ถือเป็นการเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของรัฐบาลเป็นครั้งแรกของนายซิงห์ โดยการพบปะกันครั้งนี้มีการหยิบยกประเด็นความร่วมมือต่างๆ ระหว่างทั้งสองประเทศมาหารือกัน เช่น ประเด็นทางเศรษฐกิจ ความมั่นคง พลังงาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น และที่สำคัญ คือ การทำความเข้าใจในหลักการเรื่องความร่วมมือนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน

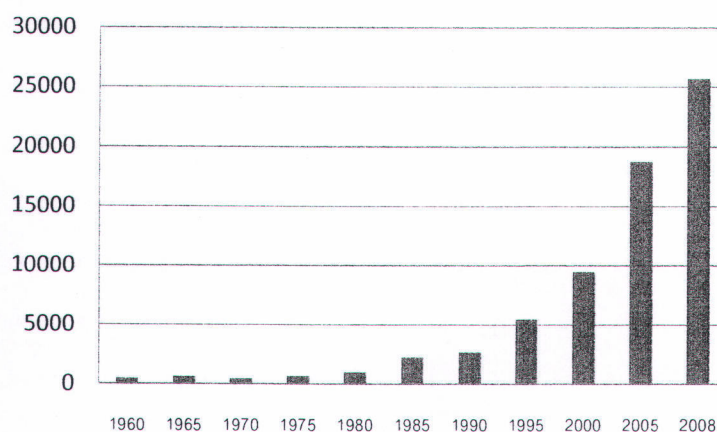
วันที่ 1-3 มีนาคม ค.ศ. 2006 ประธานาธิบดีบุชเดินทางเยือนอินเดียเป็นครั้งแรก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ในลักษณะความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ ในการเยือนครั้งนี้ได้มีการจัดทำแถลงการณ์ร่วมสหรัฐอเมริกา-อินเดีย ซึ่งเน้นการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ โดยครอบคลุมความร่วมมือต่างๆ ระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินเดียในด้านการเมือง เศรษฐกิจ ความมั่นคง พลังงาน รวมทั้งการบรรลุข้อตกลงประวัติศาสตร์ คือ การทำข้อตกลงความร่วมมือนิวเคลียร์เพื่อพลเรือนระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา

4.2 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

4.2.1 การค้า

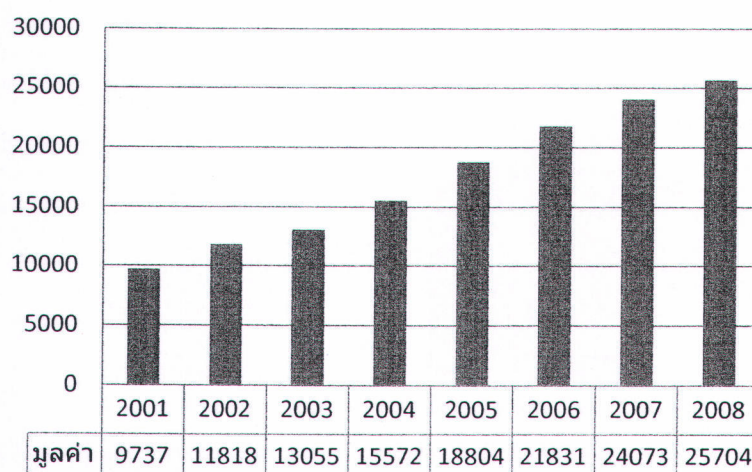
การค้าถือเป็นส่วนประกอบสำคัญในความสัมพันธ์ที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วและหลายด้านระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา โดยในช่วงสงครามเย็น ปริมาณการค้าของสองประเทศอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากอินเดียได้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง จึงมีการกำหนดกำแพงภาษีและการจำกัดโควตาสินค้านำเข้า เพื่อป้องกันการแข่งขันจากภายนอกประเทศ ต่อมา เมื่ออินเดียได้มีการปฏิรูปเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1991 การค้าระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาได้มีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งภายหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน ปริมาณการค้าระหว่างสองประเทศได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างมากและต่อเนื่อง ทั้งการส่งออกจากอินเดียไปสหรัฐอเมริกา และการนำเข้าจากสหรัฐอเมริกามาอินเดีย ดังแสดงให้เห็นในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4.1
การส่งออกจากอินเดียไปสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1960–2008
(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ที่มา: India-U.S. Economic and Trade Relations, Congressional Research Service,
31 August 2007

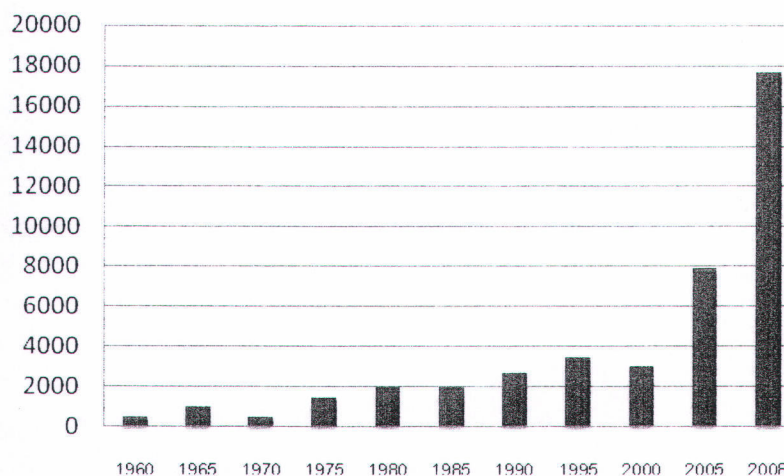
แผนภูมิที่ 4.2
การส่งออกจากอินเดียไปสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 2001–2008
(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ที่มา: US Department of Commerce, Bureau of Census

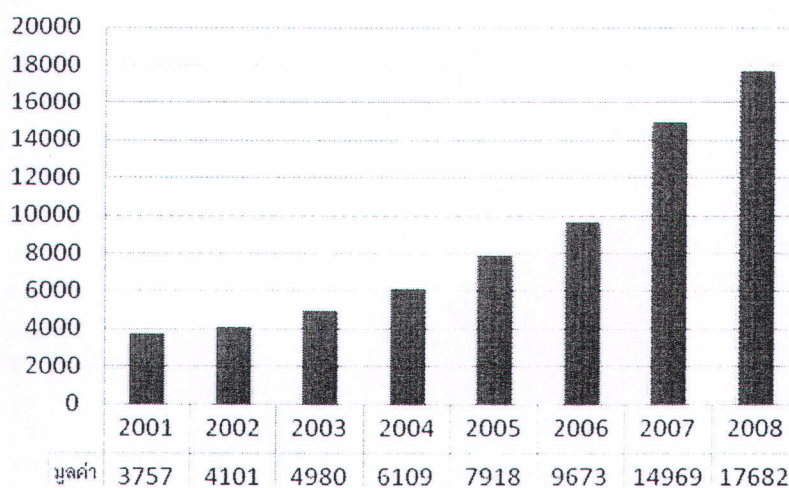
<http://www.indianembassy.org/overview-of-india---us-bilateral-trade.php>

แผนภูมิที่ 4.3
การนำเข้าจากสหรัฐอเมริกามาอินเดีย ปี ค.ศ. 1960–2008
(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ที่มา: India-U.S. Economic and Trade Relations, Congressional Research Service,
31 August 2007

แผนภูมิที่ 4.4
การนำเข้าจากสหรัฐอเมริกามาอินเดีย ปี ค.ศ. 2001–2008
(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

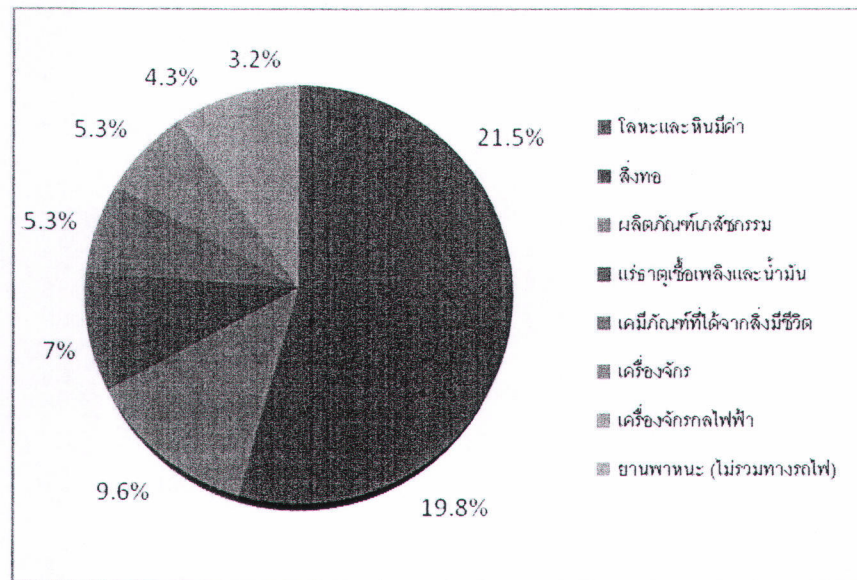

ที่มา: US Department of Commerce, Bureau of Census

<http://www.indianembassy.org/overview-of-india---us-bilateral-trade.php>

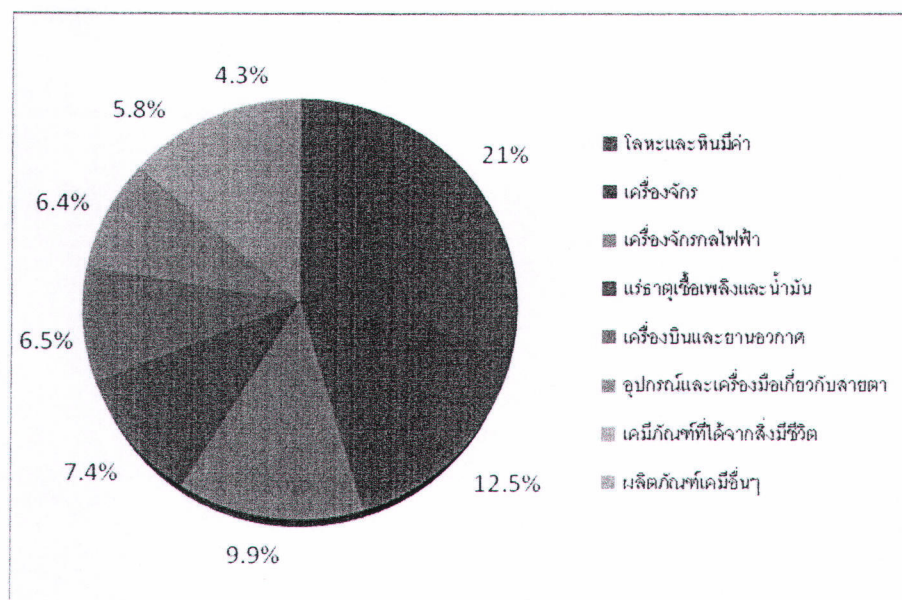
โดยมีสินค้าหลายประเภทที่มีการส่งออกและนำเข้าระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา อันได้แก่

แผนภูมิที่ 4.5
สินค้าสำคัญที่ส่งออกจากอินเดียไปสหรัฐอเมริกา

ที่มา: <http://www.indianembassy.org/overview-of-india---us-bilateral-trade.php>

แผนภูมิที่ 4.6
สินค้าสำคัญที่ส่งออกจากสหรัฐอเมริกามาอินเดีย

ที่มา: <http://www.indianembassy.org/overview-of-india---us-bilateral-trade.php>

4.2.2 การลงทุน

สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ที่สุดในอินเดีย ทั้งการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) และการลงทุนในธุรกิจที่อยู่ในสถาบันการเงิน (Portfolio Investment) โดยในส่วนของ FDI สหรัฐอเมริกาให้ความสนใจมาลงทุนในด้านเชื้อเพลิง โทรมคมนาคม อุปกรณ์ไฟฟ้า อุตสาหกรรมการผลิตอาหาร และภาคการบริการ ซึ่งในช่วงปี ค.ศ. 2001-2007 สหรัฐอเมริกามีปริมาณเงินทุนและส่วนแบ่งของการลงทุนในอินเดีย ดังนี้

ตารางที่ 4.3

ปริมาณเงินทุนและส่วนแบ่งการลงทุนของสหรัฐอเมริกาในอินเดีย ปี ค.ศ. 2001–2007
(หน่วย: ล้านเหรียญสหรัฐฯ)

ปี	การลงทุนโดยตรงจาก ต่างประเทศทั้งหมด	การลงทุนโดยตรงจาก สหรัฐอเมริกา	ส่วนแบ่งของ สหรัฐอเมริกา (%)
2001	4,281.1	367.6	8.59
2002	4,434.5	282.8	6.38
2003	3,109.0	396.3	12.75
2004	3,753.6	647.65	9.93
2005	4353.8	472.07	10.00
2006	11,122	732.34	6.59
2007	21,797	875.50	4.02

ที่มา: SIA Newsletter, Department of Industrial Policy & Promotion, Government of India
<http://www.indianembassy.org/bilateral-economic-relations.php>

บริษัท ห้างร้าน และสถาบันการเงินชั้นนำของสหรัฐอเมริกาหลายแห่งได้เข้ามาลงทุนในอินเดีย เช่น ไมโครซอฟท์ (Microsoft Corporation) ไอบีเอ็ม (International Business Machines Corp.: IBM) จอห์นสัน แอนด์ จอห์นสัน (Johnson & Johnson) คอลเกต-ปาล์มโอลีฟ (Colgate-Palmolive Company) แมคโดนัลด์ (McDonald's Corporation) โคคา โคล่า (The Coca-Cola Company) เชฟรอน (Chevron Corporation) เจพี มอร์แกน (J.P. Morgan & Company) เป็นต้น

นอกจากสหรัฐอเมริกาจะเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ของอินเดียแล้ว ยังถือเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการลงทุนของอินเดียในต่างประเทศ (Overseas Investment) ซึ่งริเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1992 โดยรัฐบาลอินเดียได้ส่งเสริมให้ภาคเอกชนไปลงทุนในต่างประเทศ เพื่อให้อุตสาหกรรมอินเดียได้เข้าสู่ตลาดและเทคโนโลยีใหม่ เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านการส่งออกในระดับโลก² ซึ่งในสหรัฐอเมริกา นักธุรกิจอินเดียได้เข้าไปลงทุนในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology: IT) โทรคมนาคม ภาคการผลิต และเกษตรกรรม โดยในปัจจุบัน มีบริษัทของอินเดีย 10 บริษัทที่มีรายชื่อในตลาดหลักทรัพย์นิวยอร์ก (the New York Stock Exchange: NYSE) และแนสแดค (the National Association of Security Dealers Automated Quotation: NASDAQ)³

4.2.3 การส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

อินเดียและสหรัฐอเมริกาได้สร้างกรอบการทำงานเชิงสถาบันสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับทวิภาคีขึ้น คือ การสนทนาทางเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกา-อินเดีย (US-India Economic Dialogue) ซึ่งอยู่ในความดูแลและรับผิดชอบร่วมกันของรองประธานกรรมการด้านการวางแผนของอินเดียและผู้ช่วยประธานาธิบดีด้านนโยบายเศรษฐกิจและสภาพเศรษฐกิจแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา โดยมีองค์ประกอบและเนื้อหาของการเจรจาดังนี้⁴

ที่ประชุมทางเศรษฐกิจและการเงินสหรัฐอเมริกา-อินเดีย (US-India Financial and Economic Forum) นำโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของสหรัฐอเมริกาและอินเดีย เป็นเวทีของการแบ่งปันข้อคิดเห็นและความเชี่ยวชาญในเรื่องเศรษฐกิจมหภาคและประเด็นด้านการเงิน เช่น นโยบายงบประมาณและนโยบายอัตราแลกเปลี่ยน การออกมาตรการเพื่อเพิ่มการแข่งขันและสร้างความแข็งแกร่งของกฎเกณฑ์ในภาคธนาคาร การประกัน และความพยายามในการต่อต้านการฟอกเงิน

² Harsh Bhasin, *The Big Three: The emerging relationship between the United States, India and China in the changing world order* (Oxon: Routledge, 2010), pp. 30-31.

³ Jayshree Sengupta, "Economic Relations between the US and Two Asian Giants," in *The New Asian Power Dynamic*, p 118.

⁴ Embassy of India – Washington DC, *Bilateral Economic Relation* [Online], 28 February 2011, Available from: <http://www.indianembassy.org/bilateral-economic-relations.php>

การสนทนาด้านการพาณิชย์สหรัฐอเมริกา-อินเดีย (US-India Commercial Dialogue) นำโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐอเมริกาและอินเดีย เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านการค้าและขยายโอกาสในการลงทุนในหลายภาคส่วน เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศ โครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีชีวภาพ และการบริการ

กลุ่มคณะทำงานด้านการค้าสหรัฐอเมริกา-อินเดีย (US-India Working Group on Trade) นำโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของอินเดียและผู้แทนทางการค้าของสหรัฐอเมริกา เป็นการเจรจาในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินเดีย เพื่อเพิ่มปริมาณการค้า ทั้งการส่งออกและการนำเข้าระหว่างกันให้สูงขึ้น

นับตั้งแต่เดือนกันยายน ค.ศ. 2001 เจ้าหน้าที่ระดับสูงของสหรัฐอเมริกากว่า 100 คน รวมถึงสมาชิกคณะรัฐมนตรีอีกหลายคนได้เดินทางเยือนอินเดีย ซึ่งการเยือนหลายครั้งได้เน้นไปที่ประเด็นทางเศรษฐกิจและธุรกิจ การประชุมทางไกลผ่านโทรศัพท์และโทรทัศนระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลในอินเดียและสหรัฐอเมริกา เพื่อระบุและแก้ประเด็นปัญหาการเข้าถึงตลาดและปัญหาทางการค้าอื่นๆ และเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ทางสถาบันที่ทั้งสองประเทศได้จัดตั้งขึ้น

นอกจากนี้ ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2001 ประธานาธิบดีบุช และนายกรัฐมนตรีวิชัยปายี ได้ฟื้นฟูการเจรจาทางเศรษฐกิจในระดับทวิภาคี โดยเน้นไปที่การทำให้ปฏิสัมพันธ์ที่เป็นทางการระหว่างทั้งสองประเทศแข็งแกร่งขึ้นใน 4 เรื่องที่เกี่ยวกับการค้า คือ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และสังคม การเงิน พลังงาน และการพาณิชย์

ในโอกาสการเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาของนายกรัฐมนตรีชินห์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม ค.ศ. 2005 รัฐบาลทั้งสองฝ่ายได้ประกาศการก่อตั้งกลไกการปรึกษาหารือรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า ที่ประชุมนโยบายการค้าสหรัฐอเมริกา-อินเดีย (The US-India Trade Policy Forum) โดยที่ประชุมนี้จะทำให้วาระการประชุมของกลุ่มคณะทำงานด้านการค้าสหรัฐอเมริกา-อินเดียก้าวไปข้างหน้า ซึ่งเวทีการประชุมทางด้านนโยบายการค้าจะมีผู้แทนทางการค้าของสหรัฐอเมริกาและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของอินเดียเป็นประธาน โดยมีหน่วยงานของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องอื่นๆ และรัฐมนตรีจะเข้าร่วมการประชุมนี้ด้วย

วาระการประชุมจะครอบคลุมนโยบายด้านการค้าและการลงทุนของทั้งสองรัฐบาล มีสาระสำคัญในการเจรจาประกอบด้วย อุปสรรคทางการค้าด้านภาษีศุลกากรและมีใช้ศุลกากร การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ เงินอุดหนุน ขั้นตอนทางศุลกากร มาตรฐาน การทดสอบ การติดป้ายฉลาก และหนังสือรับรอง การป้องกันทรัพย์สินทางปัญญา หลักสิทธิบัตร และมาตรการอนามัยพืชผัก การจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ และการบริการ การประชุมยังให้โอกาสแก่ทั้งสองรัฐบาลในการที่จะทำงานร่วมกันในระดับทวิภาคีเพื่อผลสำเร็จของการประชุมองค์การการค้าโลก รอบโดฮา⁵

ในการเดินทางเยือนอินเดียของประธานาธิบดีบุช ในปี ค.ศ. 2006 ได้มีการเริ่มต้นการเจรจาทางการค้ากับอินเดียในชื่อของ ที่ประชุมประธานเจ้าหน้าที่บริหารสหรัฐอเมริกา-อินเดีย (US-India CEO Forum) โดยการเจรจาในครั้งนี้ได้เปิดโอกาสให้นายบุชรับฟังข้อมูลต่างๆ จากผู้นำทางธุรกิจแขนงต่างๆ ในประเทศอินเดียโดยตรง ซึ่งถือเป็นเวทีให้รัฐบาลอินเดียและสหรัฐอเมริกาได้รับรู้ข้อมูลและแนวทางการกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศให้ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น โดยนายบุชได้ระบุถึงความจำเป็นที่สหรัฐอเมริกาต้องสานสัมพันธ์ทางการค้ากับอินเดีย เนื่องจากอินเดียมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดด ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญสำหรับนักธุรกิจ ผู้ใช้แรงงาน รวมถึงเกษตรกรสหรัฐอเมริกา⁶

ผลจากการเจรจาในประเด็นทางการค้า ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบให้มีการส่งเสริมบรรยากาศทางการค้าและการลงทุนในระดับทวิภาคีระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกา โดยมีการลดอุปสรรคทางการค้า ทั้งที่อยู่ในรูปภาษีศุลกากรและมีใช้ภาษีศุลกากรในภาคสินค้าและภาคบริการ ภายใต้เป้าหมายกระตุ้นมูลค่าเศรษฐกิจระหว่างทั้งสองประเทศให้ได้เป็น 4 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในเวลา 3 ปี นอกจากนี้ รัฐบาลสหรัฐอเมริกายังพิจารณาอนุมัติข้อเรียกร้องของอินเดียให้ยืดกรอบเวลาการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป (Generalized System of Preferences: GSP) แก่อินเดียต่อไปจนถึงเดือนธันวาคม เพื่อให้อุตสาหกรรม โดยเฉพาะสิ่งทอและเวชภัณฑ์ของอินเดียที่ส่งไปยังสหรัฐอเมริกาได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียภาษี ส่วนอินเดียตกลงพิจารณาข้อร้องขอ

⁵ Office of the United States Trade Representative, US-India Trade Policy Forum [Online], 15 April 2011, Available from http://www.ustr.gov/Document_Library/Fact_sheets/2005/US_-_India_Trade

⁶ “บุชบุกเอเชียใต้ ขอเจรจาการค้า ชี้ตกกำลังแกร่ง,” โพสต์ทูเดย์ (28 กุมภาพันธ์ 2549): A11.

จากสหรัฐอเมริกาเรื่องการนำเข้าสินค้าคอมพิวเตอร์ที่ผ่านการปรับสภาพแล้ว เนื่องจากที่ผ่านมาติดปัญหาเงื่อนไขการรับรอง⁷

สภาธุรกิจสหรัฐอเมริกา-อินเดีย (The US-India Business Council) ที่ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1975 ตามความต้องการของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลอินเดีย เพื่อเกี่ยวพันภาคเอกชนของทั้งสองประเทศในการเพิ่มการลงทุนระหว่างกัน ก็เป็นอีกองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจของสองประเทศ โดยเป็นตัวแทนของบริษัทชั้นนำของสหรัฐอเมริกาที่เข้ามาลงทุนในอินเดียและร่วมกับบริษัทอินเดียทั่วโลกในการส่งเสริมการปฏิรูปทางเศรษฐกิจของอินเดีย โดยมีเป้าหมายที่จะทำให้การค้าระหว่างกันเพิ่มมากขึ้นและความสัมพันธ์ทางการค้าเข้มแข็งขึ้น

4.3 ความสัมพันธ์ทางการทหาร

หลังเหตุการณ์ 11 กันยายน ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกาในด้านการทหารมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2001 มีการจัดการประชุมกลุ่มนโยบายการป้องกันประเทศระหว่างสหรัฐอเมริกาและอินเดีย (US-India Defense Policy Group: DPG) ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้พัฒนาความสัมพันธ์ด้านนโยบายในระดับสูง มีการแลกเปลี่ยนทางการทหาร การปฏิบัติการฝึกร่วมแบบพิเศษระหว่างกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาและกองทัพอากาศอินเดียทั้งทางภาคพื้นดินและทางอากาศ นอกจากนั้น ยังมีความเห็นชอบให้มีการจัดตั้งกลุ่มความร่วมมือด้านความมั่นคงเพื่อดูแลในเรื่องการจัดสรรอาวุธระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินเดีย การจัดให้มีกลุ่มเทคนิคร่วมเพื่อพัฒนาการค้นคว้าทางการทหาร และการจัดตั้งกลุ่มร่วมเพื่อการวางแผนทางการทหาร

ในวันที่ 17-18 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2002 นายพลริชาร์ด เมเยอร์ (Richard Meyer) ของสหรัฐอเมริกาได้เดินทางเยือนอินเดีย ส่งผลให้มีการขยายความร่วมมือทางการทหารระหว่างกันมากขึ้น โดยครอบคลุมเรื่องเทคโนโลยีด้านการป้องกันประเทศ การซ้อมรบ การสัมมนา การแลกเปลี่ยนบุคลากร การเยี่ยมเยือนหน่วยของทั้งสองฝ่าย รวมถึงการขยายการค้า การผลิตร่วม การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีทางทหาร ผ่านกลไกสำคัญที่ใช้นำทางความสัมพันธ์ด้านการทหารระหว่างกัน คือ DPG

⁷ “บุขสถานสัมพันธ์อินเดียขึ้นมึน,” ฐานเศรษฐกิจ (5 มีนาคม 2549): 11.

นอกจากนั้น กองทัพของอินเดียและสหรัฐอเมริกายังได้มีความร่วมมือระหว่างกันในด้านอื่น ๆ หลายด้าน โดยกองทัพบกได้จัดให้มีโครงการความร่วมมือด้านความมั่นคงในปี ค.ศ. 2002 และแผนงานสำหรับกิจกรรมใน ค.ศ. 2003 และ ค.ศ. 2004 ซึ่งรวมถึงการวางแผนรองรับการก่อวินาศกรรม และให้มีการแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันทางการทหารระหว่างสองประเทศ

กองทัพเรือได้จัดให้มีการฝึกอบรม การแลกเปลี่ยนการเยือน และการประชุมร่วม โดยให้มีการทำการวิจัยและมีการให้ความช่วยเหลือในการต่อต้านการลักลอบทางทะเล ความปลอดภัยทางทะเล และให้มีการคงการซ้อมรบร่วมในมะละบาร์ (Malabar) โดยมีการให้ความสนับสนุนทางภาคพื้นดิน ทางอากาศ และการแลกเปลี่ยนบุคลากรเพื่อวางแผนในการต่อต้านการก่อการร้าย

กองทัพอากาศได้จัดให้มีการให้ความช่วยเหลือและค้ำหนุนร่วม รวมถึงการให้ความสนับสนุนแก่กองทัพอากาศของทั้งสองประเทศ

ต่อมา เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 2005 อินเดียและสหรัฐอเมริกาได้มีการลงนามความตกลง 10 ปี (A 10 year agreement) ณ กรุงวอชิงตัน ดีซี เพื่อปูทางสำหรับความสัมพันธ์ทางทหารที่เพิ่มขึ้น โดยมีการขยายความร่วมมือในระดับทวิภาคีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความมั่นคง การผลิตอาวุธร่วม และความร่วมมือว่าด้วยการต่อต้านขีปนาวุธ ถือเป็นกรอบการทำงานที่พยายามวางแผนและแนวทางการปฏิบัติ สำหรับความสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในอีก 10 ปีข้างหน้า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทวิภาคีที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

4.4 ความร่วมมือด้านพลังงาน

อินเดียและสหรัฐอเมริกาได้มีการริเริ่มการเจรจาด้านพลังงานในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2005 โดยมีจุดประสงค์เพื่อเพิ่มการค้าและการลงทุนในภาคธุรกิจด้านพลังงาน มีการตั้งคณะกรรมการการวางระเบียบวาระการประชุมเพื่อดูแลการดำเนินงาน และมีการตั้งคณะทำงานขึ้น 5 กลุ่ม เพื่อดูแลในด้านพลังงานสาขาต่างๆ ดังนี้

- (1) น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ
- (2) พลังงานไฟฟ้า
- (3) ถ่านหิน
- (4) การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ พลังงานเสริม และเทคโนโลยีใหม่ ๆ
- (5) พลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน

โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ

- การสร้างความมั่นคงด้านพลังงานซึ่งกันและกันและการส่งเสริมตลาดพลังงานที่มีเสถียรภาพ
- การสร้างความเข้าใจในการผลิต การส่งผ่าน การจำหน่าย และการใช้ไฟฟ้าอย่างมีประสิทธิภาพ
- การพัฒนาและการนำเทคโนโลยีพลังงานที่สะอาดไปใช้งานอย่างเหมาะสมและเป็นการอนุรักษ์พลังงาน
- การสนทนาและการปฏิบัติต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการใช้พลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน

4.5 ความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน

ความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือนระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาเริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ. 2005 เมื่อครั้งที่นายกรัฐมนตรีมานโมฮัน ซิงห์ เดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาในเดือนกรกฎาคม โดยในการเยือนครั้งนั้น นายกรัฐมนตรีซิงห์และประธานาธิบดีบุชได้มีการทำความตกลงในหลักการเรื่องความร่วมมือนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการใช้พลังงานนิวเคลียร์และสร้างความมั่นคงด้านพลังงาน อันเป็นสิ่งที่ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจรู้สึกกังวลเป็นอย่างมาก

สหรัฐอเมริกาทกลงจะให้ทั้งเทคโนโลยีและเชื้อเพลิงนิวเคลียร์แก่อินเดีย ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าอินเดียจะต้องแยกการดำเนินการนิวเคลียร์เพื่อพลเรือนและการทหารออกจากกันอย่างชัดเจน และยินยอมให้เจ้าหน้าที่จากองค์การระหว่างประเทศ คือ สำนักงานพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (International Atomic Energy Agency: IAEA) เข้าไปตรวจสอบโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ซึ่งอินเดียมีเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ 14 แห่ง จากทั้งหมดที่มีอยู่ 22 แห่ง ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้อินเดียนำความช่วยเหลือด้านนิวเคลียร์ไปพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์^๘ รวมทั้งต้องระงับโครงการทดสอบอาวุธนิวเคลียร์ในอนาคต และร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและชาติอื่นๆ ในการขัดขวางไม่ให้เกิดการขายอาวุธนิวเคลียร์แพร่กระจายออกไป^๙

^๘ กนกพรรณ อยู่ชา, “อินเดีย,” ใน เอเชียรายปี 2007/2550, ศราวุฒิ อารีย์, ทราญแก้ว ทิพากร, สุภางค์พรรณ ตั้งตรงไพโรจน์ และ ศุภชัย วรรณเลิศสกุล, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), หน้า 320.

^๙ กนกพรรณ อยู่ชา, “อินเดีย,” ใน เอเชียรายปี 2009/2552, กนกพรรณ อยู่ชา, ณัฐพจน์ ยืนยง และ อังคณา กมลเพ็ชร, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 146.

สหรัฐอเมริกาได้หยุดส่งมอบเทคโนโลยีนิวเคลียร์เพื่อพลเรือนให้แก่อินเดียนับตั้งแต่อินเดียทำการทดลองนิวเคลียร์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1974 อีกทั้งพระราชบัญญัติพลังงานปรมาณู ปี ค.ศ. 1954 ของสหรัฐอเมริกาได้ห้ามไม่ให้สหรัฐอเมริกาซื้อขายหรือจัดส่งเทคโนโลยีนิวเคลียร์ให้แก่ประเทศที่ไม่ได้ลงนามในสนธิสัญญาไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (NPT) ซึ่งอินเดียก็เป็นหนึ่งในประเทศดังกล่าว แต่ปรากฏว่า ข้อตกลงนิวเคลียร์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาก็ได้รับเสียงสนับสนุนอย่างท่วมท้นในสภาผู้แทนราษฎรของสหรัฐอเมริกา โดยมีการแก้ไขเนื้อหามาตรา 123 ในพระราชบัญญัติดังกล่าว เพื่อยกเว้นให้อินเดียเป็นประเทศเดียวที่สามารถครอบครองอาวุธนิวเคลียร์โดยไม่ต้องลงนามในสนธิสัญญา NPT

หลังจากรัฐสภาของสหรัฐอเมริกาลงมติอนุมัติ “พระราชบัญญัติส่งเสริมความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินเดีย” (Henry J Hyde United States-India Peaceful Atomic Energy Cooperation Act of 2006) ประธานาธิบดีบุชก็ได้ลงมติเห็นชอบกับพระราชบัญญัตินี้ เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 2006 ต่อมาในปี ค.ศ. 2008 สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาของสหรัฐอเมริกาได้ลงมติเห็นชอบ “ข้อตกลงความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือนระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินเดีย” (US-India civilian nuclear agreement) และในวันที่ 8 ตุลาคม ประธานาธิบดีบุชก็ได้ลงนามเห็นชอบในข้อตกลงความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือนนี้ อันมีผลให้ข้อตกลงดังกล่าวสามารถบังคับใช้เป็นกฎหมายได้

การผ่านการอนุมัติทุกขั้นตอนในข้อตกลง ถือเป็นการเปิดโอกาสให้อินเดียสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีด้านพลังงานนิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกาได้เป็นครั้งแรกในรอบกว่า 30 ปี หลังจากที่อินเดียถูกห้ามซื้อเทคโนโลยีนิวเคลียร์นับตั้งแต่ทำการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1974 โดยที่อินเดียไม่ต้องลงนามในสนธิสัญญา NPT ซึ่งความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์นี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่อินเดียเป็นอันมาก เพราะอินเดียสามารถนำเอาเทคโนโลยีทางด้านนิวเคลียร์และเชื้อเพลิงนิวเคลียร์ไปใช้เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจอินเดียที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยอินเดียต้องการโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าป้อนโรงงานอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศของอินเดียเอง

สำหรับสหรัฐอเมริกา การมีข้อตกลงนิวเคลียร์ในครั้งนี้ถือเป็นการพลิกโฉมหน้าครั้งสำคัญเกี่ยวกับนโยบายนิวเคลียร์ จากที่เคยมีนโยบายต่อต้านการทดลองนิวเคลียร์ของอินเดีย มาเป็นความร่วมมือด้านนิวเคลียร์กับอินเดียอย่างใกล้ชิด โดยข้อตกลงนี้เป็นการเปิดช่องทางสู่การค้ามูลค่าหลาย

หมิ่นล้าหน้าเหรียญสหรัฐ ให้แก่ภาคเอกชนของสหรัฐอเมริกา และเป็นการดึงอินเดียให้เข้ามาอยู่ในกระแสนักเกี่ยวกับการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งจะส่งผลให้สหรัฐอเมริกาสามารถสนองตอบต่อความท้าทายด้านพลังงานและความมั่นคงในศตวรรษที่ 21

4.6 ความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระดับทวิภาคีระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกามีกลไกที่สำคัญคือ ที่ประชุมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอินเดีย-สหรัฐอเมริกา (The Indo-US Science and Technology Forum) ที่ประชุมนี้เน้นไปยังประเด็นที่มีความสนใจร่วมกันและกิจกรรมที่มีผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยกิจกรรมหลักของการประชุม คือ การสนับสนุนการประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างสองประเทศเกี่ยวกับขอบเขตความสนใจใหม่ๆ ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่วนกิจกรรมหลักอื่นๆ ประกอบด้วยการแลกเปลี่ยนการเยี่ยมชมของนักวิทยาศาสตร์เพื่อสนับสนุนโครงการวิจัยและพัฒนา ร่วม การสร้างความสามารถและการสร้างข้อมูลด้านต่างๆ เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เวทีการประชุมนี้จะช่วยอำนวยความสะดวกและส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระดับรัฐบาล วงการวิชาการ และธุรกิจการค้าทั่วไป โดยเน้นไปที่ประเด็นเกี่ยวกับความสนใจทั่วไปและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยในปัจจุบัน การประชุมนี้อยู่ในกระบวนการของการเพิ่มการมีส่วนร่วมทางด้านอุตสาหกรรม การปูทางสำหรับการเป็นหุ้นส่วนระหว่างวงการวิชาการ ประชาชน และเอกชน เพื่อการผลิตนวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ๆ

นอกจากนั้น ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2005 อินเดียและสหรัฐอเมริกาได้มีการทำสัญญาข้อตกลงความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างกัน ซึ่งมีการลงนามระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดียกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา โดยจุดประสงค์ของข้อตกลง คือ การนำเอานักวิทยาศาสตร์ของทั้งสองชาติ ทั้งในส่วนที่สังกัดหน่วยงานภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคเอกชน มาร่วมมือกันพัฒนาองค์ความรู้ในวิทยาศาสตร์หลายแขนง ได้แก่ วิทยาศาสตร์พื้นฐาน อวกาศ พลังงาน นาโนเทคโนโลยี สุขศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการจัดตั้ง

คณะกรรมการด้านการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ เพื่อร่วมส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมและเทคโนโลยีความก้าวหน้าควบคู่กับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

4.7 ปัญหาทางเศรษฐกิจ

แม้ว่าอินเดียและสหรัฐอเมริกาได้มีการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในหลายด้าน แต่ทั้งสองประเทศก็ยังคงเผชิญหน้ากับปัญหาทางเศรษฐกิจระหว่างกันอยู่ เมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2006 สหรัฐอเมริกาได้ออกมาขู่ว่าจะยกเลิกการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป (GSP) แก่อินเดีย โดยวุฒิสมาชิก ชาร์ลส์ กราสลีย์ (Charles Grassley) ประธานคณะกรรมการการเงินวุฒิสภาแห่งพรรครีพับลิกันแสดงความเห็นว่า สหรัฐอเมริกาไม่ควรขยายระยะเวลาการให้สิทธิพิเศษกับอินเดียและบราซิลอีกต่อไป เนื่องจากเห็นว่าทั้งสองประเทศขัดขวางความคืบหน้าการเจรจาเปิดเสรีขององค์การการค้าโลก โดยไม่ยอมยืดหยุ่นในเรื่องการลดกำแพงการค้าสำหรับสินค้าอุตสาหกรรมนำเข้า ทั้งอินเดียและบราซิลต่างได้รับผลประโยชน์อย่างมากจากการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรนี้ของสหรัฐอเมริกา ที่เปิดทางให้ประเทศกำลังพัฒนานับสิบประเทศสามารถส่งออกผลิตภัณฑ์มายังสหรัฐอเมริกาโดยไม่ต้องเสียภาษีนำเข้า¹⁰

นอกจากนั้น ช่วง 2-3 เดือนก่อนหน้า รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้มีมาตรการลงโทษบริษัทและบุคคลอินเดียที่มีการส่งออกและการติดต่อกับผู้ประกอบการและสถาบันทางวิทยาศาสตร์ของอิหร่าน แต่ทางอินเดียได้ยืนยันว่าไม่มีบริษัทหรือคนของอินเดียฝ่าฝืนกฎหมายทั้งของอินเดียเอง และกฎหมายระหว่างประเทศ

ต่อมาในปี ค.ศ. 2007 ผู้แทนการค้าของสหรัฐอเมริกาได้จัดอินเดียอยู่ในกลุ่มประเทศที่ต้องจับตามองเป็นพิเศษ (Priority Watch List: PWL) ตามมาตรา 301 ของกฎหมายการค้าสหรัฐอเมริกา เนื่องจากอินเดียยังมีปัญหาเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้า และสิทธิบัตร โดยทางสหรัฐอเมริกาต้องการให้อินเดียให้ความคุ้มครองในประเด็นดังกล่าวมากขึ้น ด้วยการพัฒนาในเรื่องกฎหมาย กฎเกณฑ์ และการบังคับใช้ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาให้เข้มงวดมากกว่าที่เป็นอยู่ นอกจากนี้ผู้แทนการค้าสหรัฐอเมริกายังเสนอให้อินเดียเข้าร่วมในภาคี

¹⁰ “มะกันจี้เลิกสิทธิพิเศษการค้าบราซิล-อินเดีย,” กรุงเทพธุรกิจ (31 กรกฎาคม 2549): 36.

สนธิสัญญาทางอินเทอร์เน็ตภายใต้องค์กรทรัพย์สินทางปัญญาโลก (the World Intellectual Property Organization's (WIPO) Internet Treaties)¹¹

นอกจากนี้ อุตสาหกรรมยาของสหรัฐอเมริกาต้องการให้อินเดียมีการปรับปรุงเรื่องการค้าคุ้มครองสิทธิบัตรยา ซึ่งทางอินเดียมองว่าระดับของการคุ้มครองสิทธิบัตรยาของบริษัทของสหรัฐอเมริกาขอมานั้น มากกว่าในข้อตกลงว่าด้วยการค้าเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (The agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS) ซึ่งจะกระทบต่อการผลิตยาของอินเดียในอนาคต¹²

ในเรื่องของสิทธิบัตรยา นอกจากจะส่งผลกระทบต่ออินเดียแล้ว ยังกลายเป็นที่มาของปัญหาทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาด้วย โดยในปีเดียวกันนี้ สหรัฐอเมริกาได้จัดให้ไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่ต้องจับตามองเป็นพิเศษ (PWL) เช่นเดียวกับอินเดีย ภายหลังจากที่กระทรวงสาธารณสุขของไทยได้มีการประกาศใช้สิทธิ (Compulsory Licensing) ตามสิทธิบัตรด้านยาและเวชภัณฑ์ต่อยาสามชนิด คือ ยารักษาโรคเอดส์สองชนิดและยารักษาโรคหัวใจอุดตัน ซึ่งเป็นไปเพื่อการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับยาจำเป็นที่มีคุณภาพดีอย่างทั่วถึง ตามนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ และตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545

การที่ไทยประกาศใช้สิทธิโดยรัฐต่อยาที่มีสิทธิบัตรสามรายการนี้ แม้ว่าจะจะเป็นไปตามข้อตกลง TRIPS แต่ก็ได้ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ทางการค้าของสหรัฐอเมริกาอย่างมาก ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงได้นำเอามาตรา 301 ของกฎหมายการค้าสหรัฐอเมริกาเป็นแรงกดดันประเทศไทย เช่น การหยิบเรื่องปัญหาการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญามาเป็นประเด็นทางการค้า การชูที่จะตัด GSP ฯลฯ เพราะไม่อาจดำเนินการมาตรการทางกฎหมายใดๆ ตอบโต้ภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ได้¹³

¹¹ Office of the United States Trade Representative, 2007 Special 301 Report [Online], 16 April 2011. Available from: http://www.ustr.gov/sites/default/files/asset_upload_file230_11122.pdf

¹² K. Alan Kronstadt and Michael F. Martin, "India-U.S. Economic and Trade Relations," Congressional Research Service [Online], 16 April 2011. Available from: <http://www.fas.org/srgp/crs/row/RL34161.pdf>

¹³ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ทรัพย์สินทางปัญญาเรื่องยา กับปัญหาการค้าไทย-สหรัฐ [ออนไลน์], 17 เมษายน 2554. แหล่งที่มา: <http://www.ftadigest.com/fta/newsAnalysis268.html>

นอกจากนั้น ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา การส่งออกซอฟต์แวร์และการดำเนินงานโดยองค์กรภายนอก (Outsource) ของ IT โดยบริษัทอินเดียได้กลายมาเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา โดยอินเดียกังวลเรื่องการออกกฎหมายโดยสภาคองเกรสของสหรัฐที่พยายามจำกัดผู้รับเหมารัฐบาลกลางที่มาจาก Outsource ต่างประเทศ โดยต้องการให้ใช้ผู้รับเหมาในประเทศแทน ซึ่งหากสหรัฐอเมริกามีการออกกฎหมายที่ว่านี่ก็จะส่งผลกระทบต่อธุรกิจ Outsource ของอินเดียด้วย¹⁴

¹⁴ Jayshree Sengupta, "Economic Relations between the US and Two Asian Giants," in The New Asian Power Dynamic, p 115.